

Betänkande av utredningen ”Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott”

SOU 2025:54 – en sammanställning och bedömning

Av Mats Dagerlind

Föreslagna ändringar i Utlänningslagen

Nedan listas samtliga större förändringar i **8 a kap. Utlänningslagen (2005:716)** och närliggande delar.

A. Grundläggande principer och tillämpning

1. Utvisning ska ske (i stället för får ske)

- **Nuvarande regel:** Domstolen *får* besluta om utvisning om vissa villkor är uppfyllda.
- **Förslag:** Ordet ”*får*” ersätts med ”*ska*”.
 - Domstolen **ska besluta** om utvisning när förutsättningarna är uppfyllda.
 - Syfte: skapa en **skyldighet** snarare än möjlighet – öka förutsägbarhet och likabehandling.
 - Tillämpas på **alla icke-svenska medborgare**.

2. Utvisningsgrundande brott

- **Ny lägstanivå:** Brott som leder till en **påföljd strängare än böter** blir utvisningsgrundande.
 - Tidigare krävdes minst **sex månaders fängelse** i straffvärde eller särskilda skäl (återfall etc.).
- **Återfall i brott** och **brottets karaktär** blir *förstärkande faktorer*, inte nödvändiga villkor.

3. Intresseavvägningen (proportionalitet)

- Utvisning **ska ske** om skälen **för** utvisning väger tyngre än skälen **emot**.
- Proportionalitetsbedömningen ska ske på en **skärpt nivå**:
 - Det får inte tas mer hänsyn till den enskildes anknytning än vad internationell rätt kräver.
 - Domstolen ska alltså lägga sig på **miniminivån** i Europakonventionen m.m. – inte överimplementera.

4. Anknytning till Sverige

- Kriterierna (familj, barn, etablering, vistelsetid) **behålls oförändrade**.

- Men **vikten av anknytning minskas** i intresseavvägningen.
- Barnets bästa ska dock **fortsatt väga tungt** (ingen förändring i barns rättigheter).

5. Verkställighetshinder

- **Domstolar ska inte längre beakta hinder mot verkställighet.**
 - T.ex. tortyr, dödsstraff, brist på resehandlingar etc.
 - Den prövningen ska i stället göras **av Migrationsverket**, som är expertmyndighet.
- Detta innebär att domstolen **kan besluta om utvisning även om verkställighet just nu är omöjlig** – beslutet kan ändå stå kvar.

B. Särskilda personkategorier

6. Personer som kom till Sverige som barn

- De tidigare särskilda begränsningarna tas bort:
 - En utlänning som kom före 15 års ålder och bott minst 5 år kunde tidigare bara utvisas vid mycket grova brott.
- **Förslag:** Samma regler som för vuxna – bedömning enligt den **grundläggande bestämmelsen**.
 - Men barnets bästa måste fortsatt beaktas enligt Barnkonventionen.

7. Flyktingar och vissa skyddsbehövande

- **Ingen förändring** i förhållande till 2022 års regler.
 - Flyktingar kan utvisas endast vid **grovt brott** eller **fara för säkerheten** (enligt Genèvekonventionen).

8. Alternativt skyddsbehövande (ny bestämmelse)

- Ny kategori införs i lagen:
 - Utvisning får ske **endast** vid **grovt brott** eller om utlänningen **utgör fara för samhället eller Sveriges säkerhet**.
- Syfte: klargöra gränsen mot flyktingar och undvika beslut som ändå inte kan verkställas (t.ex. Syrien-fall).
- Tröskeln för utvisning blir alltså **högre** än för andra utlänningar.

9. EES-medborgare

- Anpassning till **EU:s rörlighetsdirektiv (2004/38/EG)**:
 - För personer med **permanent uppehållsrätt** krävs att de **utgör ett verkligt, faktiskt och allvarligt hot**.
 - För dem som bott i Sverige i **över 10 år** gäller nästan **absolut skydd** – endast nationell säkerhet kan motivera utvisning.
- Svensk rätt ska inte vara *mer förmånlig* än unionsrätten kräver.

10. Längre och fler varaktiga återreseförbud

- Nuvarande normer: 5 år (<1 år i straffvärde), 10 år (1–2 år), livstid (>2 år).
- **Nya normer:**
 - 5 år: <6 månaders fängelse
 - 10 år: 6–18 månaders fängelse
 - **Livstid:** >18 månaders fängelse
- Resultat: fler livstidsförbud och längre avstängning från återresa.

11. Upphålls- och arbetstillstånd upphör automatiskt

- När ett beslut om utvisning på grund av brott vinner laga kraft **upphör alla tillstånd att gälla**.
 - Behöver inte återkallas separat.

12. Åklagarens plikt att yrka på utvisning

- **Ny skyldighet:** Åklagaren **ska** alltid yrka på utvisning när brottet är utvisningsgrundande.
- Tidigare var det frivilligt ("får yrka").
- Syfte: säkerställa att utvisningsfrågan **alltid provas**.
- Domstolen får inte längre ta upp frågan *ex officio* (på eget initiativ).

13. Skärpta straff för vissa brott i utlänningslagen

- Olovlig vistelse i strid med återreseförbud:
 - Minst 6 månaders fängelse (tidigare böter/fängelse).
 - Max 2 år (tidigare 1 år).
- Olovlig anställning av utlänning utan tillstånd:
 - Max 2 år (tidigare 1 år).
 - Syfte: markera allvaret och öka möjligheten till utvisning vid dessa brott.

14. Ikraftträdande

- Planerat **1 januari 2027**.
- Åklagares yrkesplikt gäller för åtal väckta **efter ikraftträdandet**, även om brottet begicks tidigare.

Bedömning av effekt i praktiken

Område	Effekt i praktiken	Kommentar
Formuleringen "ska" i stället för "får"	Stor symbolisk och viss praktisk effekt.	Tvingar domstolar att besluta om utvisning när lagens villkor är uppfyllda. Men internationella hinder (t.ex. tortyrkonventionen) kvarstår.
Lägre tröskel (fängelseminimum)	● Betydande effekt på antalet beslut om utvisning.	Många fler brott blir utvisningsgrundande, särskilt ringa vålds- och narkotikabrott.
Verkställighetshinder flyttas till Migrationsverket	● Möjliggör fler beslut, men inte fler verkställigheter.	Domstolen kan döma till utvisning även om verkställighet senare stoppas. Antalet faktiska avvisningar påverkas mindre.
Åklagares skyldighet att yrka	● Kraftig effekt på volymen utvisningsärenden.	Alla utvisningsgrundande brott prövas. Fler beslut kommer tas, även om många inte verkställs.
Alternativt skyddsbehövande	● Minskar utvisningsmöjligheterna för denna grupp.	Högre tröskel (endast grova brott eller säkerhetshot).
Flyktingar (enligt Genèvekonventionen)	● Oförändrat och mycket starkt skydd.	Endast grova brott eller säkerhetshot möjliggör utvisning.
EES-medborgare	● Begränsas av EU-rätten.	Nästan omöjligt att utvisa dem som varit här >10 år.
Barn	● Oförändrat starkt skydd.	Barnkonventionen tillåter inte skärpning.
Återreseförbud	● Fler livstidsförbud – markeringseffekt.	Fler kommer permanent utestängas efter verkställd utvisning.
Automatiskt upphörande av tillstånd	● Administrativ förenkling.	Klargör rättsläget, men påverkar inte volymen nämnvärt.
Skärpta straff i 20 kap.	● Begränsad men märkbar effekt.	Fler brott blir utvisningsgrundande eftersom de får fängelseminimum ≥6 månader.
Samlad effekt	● Fler utvisningsbeslut, men begränsad faktisk verkställighet.	Internationella konventioner (särskilt EKMR art. 3, Tortyrkonventionen och EU-stadgan) sätter absoluta stopp i många fall.

Vad krävs för att ”den enkla principen” ska bli verklighet?

För att fullt ut genomföra statsministerns linje — *”den som begår brott i Sverige ska lämna landet”* — skulle Sverige behöva:

A. Nationella förändringar (möjliga men delvis otillräckliga)

1. Införa **obligatorisk utvisning för alla fängelsebrott** (som föreslås – redan på gång).
2. Låta **Migrationsverket besluta om verkställighet direkt efter fällande dom** (kräver ny processordning).
3. Möjligen **begränsa domstolars proportionalitetsbedömning ytterligare**, t.ex. genom presumtionsregler.
4. Effektivisera **förvars- och transportkedjan** för att snabbt verkställa beslut.

B. Internationella åtaganden (kräver omförhandling eller utträde)

1. **FN:s tortyrkonvention** – måste ändras eller sägas upp för att tillåta utvisning till risk för omänsklig behandling.
2. **Europakonventionen (EKMR)** – artikel 3 är absolut; skulle behöva förhandlas om eller lämnas (vilket är oförenligt med EU-medlemskap).
3. **EU:s rättighetsstadga och Skyddsgrundsförordningen** – kan inte ensidigt avvika från.
4. **Barnkonventionen** – för att tillåta utvisning av minderåriga brottslingar skulle Sverige behöva reservera sig mot artikel 3 (barnets bästa), vilket vore politiskt och folkrättsligt känsligt.

Samlad bedömning

- **Lagändringarna i SOU 2025:54 kommer tydligt öka antalet utvisningsbeslut, men bara delvis öka antalet verkställda utvisningar.**
- De största hindren (tortyrkonventionen, EKMR art. 3, EU-rätten) **ligger utanför svensk kontroll.**
- Därför är statsministerns ”enkla princip” i praktiken **oförenlig med nuvarande internationella rättsordning.**
- Sverige kan göra mycket för att **effektivisera** – men inte ändra det **absoluta skyddet** utan att bryta mot internationell rätt.